

GTÜSTÖ: GELENCSEK SÁNDOR

GTÜSTÉS IDEJE: 1968.

TART.: PÁSZTORÉLET, KÖZTARTÁSI VISZONYOK,
TÖRT.-I HAGYOMÁNYOK ILAPOSMENTÉN

11 lap

FŐLORAJZI MUTATÓ: ILAPOSMENTE

SAK MUTATÓ: XVII
XXXIII

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖZS

ÁTVÉZETVE AZ EŐSEGES LTK. 1186-os TETELE ALÓL

1186

 RIPPL-RÓNAI MÚZEUM
 Kaposvár, Rippl-Rónai tér
 Telefon: 12-374 Postafiók: 70
 HUNGARY

Pásztor-élet Kaposmentén

A régi pásztorélet uradalmakban hasonló volt jórészen a béres élethez.

A községi pásztorélet különbözött az uradalmi pásztorélettól, bérezésben és a legeltetésben a korlátozott községi legelő területek miatt. Az uradalmak pásztorai törzsökös pásztorok voltak, a falusi pásztorok ilyenekké ritkán váltak, mert hosszú időn át kevés falusi pásztor maradt törzsökös pásztornak firul-fira, vagy öreg korig.

A faragó művészet azonban a falusi pásztorok közt is akadt bőven. A régi népi hangszerkészítés és zenélés ezek közt is feltalálható volt.

A faragóművészet közt említésre méltó a csontfaragás, igen gondos finom munkát igénylő és nehéz megmunkálási anyag volt.

Ma már könnyebb ilyenfélét diszítani, mert ehhez nagyobb technikai adottságok vannak, ami a szerszámokat illeti.

Minden törzsökös pásztornak volt valamilyen művészi érzeke és munkája, amelyet nagyobb tételben készített ugyanúgy készítették a fakanalat, mint a teknővájó oláhcigányok és a fatányérokat, kanál és fődortót, amelyek falon fügtek.

Az igazi pásztorélet és művészet, csak az uradalmi pásztorok közt alakult ki, azért, hogy itt jobban biztosítva volt a pásztorok helyben maradása.

A falusi pásztorok közt is akadtak törzsökös pásztorok a nagyobb községekben, mert itt a nagyobb falka állatsordák után jobb volt a javadalmazás és habár itt a bojtártartás és a terelő kutyák tartása szükséges volt, mégis itt inkább előfordult az állandó helybenmaradás, és a kisközségekben volt az állandó felváltás.

A kisközségekben két-három évig tartósan Zimány és Kaposkeresztúron volt a századfordulón, a Micki és a Buckó családoknál, mint kanászok és a népes családjuk még a tehéncsordák őrzését is elvállalta.

A falvak 1940 előtt ezen a vidéken juhászt nem tartottak, azért is a disznófalkák közt gyéren voltak legelésző juhok. Gyakori volt a disznók közt a legelésző kecske is, azonban akadtak olyan bőszen kanok, vagy anyagöbék, hogy a disznók közt legelésző birkákat, vagy kecskéket megtámadtak és széttépve meg is ették, ezért már a 30-as években külön falusi juhászt fogadtak fel.

A nagy uradalmak és a nagyobb községek pásztorai közt voltak számadók, akik számot adtak a rájuk bízott állatfalkák mennyiségéről és ezek egészségéről és épségéről.

A számadók szerint kapták az illetmény javadalmazást, hogy hány falkát kezel és a bojtártartást is aszerint díjazták, azonban ezt csak az uradalmakban intézték így.

A számadó részére a rendes béreskonvenciót adták a földhaszon járulékkal, a bojtár részére félkonvenciót vagy háromnegyedét, a mellékfalka mennyiségére való tekintettel, vagy ha pl. a számadó falkája egyben olyan nagyszámu állattal rendelkezett, hogy ehhez segédpásztor vált szükségessé, és így az egy nagy falka után 1 és 1/2 konvenciót kapott a számadó.

Ez csak a marhacsordáknál és a sertéseknél volt alkalmazva, a juhoknál nem, mert a juhász előtt a többszáz darabból álló falka után

Sem díjazták felfelé, itt csak akkor volt külön felfelé díjazás, ha valamiképpen külön falka besorolást alkalmaztak és ezt a számadó saját körén belül gondozta.

A juhok elkülönítése az anya és a bérányok széttagoltsága esetén vagy a meddő ürük külön tartása esetén volt elrendezve, azonban ezek főfelügyelete a számadók dolga volt akkor is, ha ezeket külön konvenciós juhász gondozta.

A gulyásoknál is ilyenformán volt beállítva a dolog, mert a számadó gulyásnak kellett szakszerűen gondoskodni az állatok egészségének az ellátásáról, és így meg kell jegyezni azt, hogy voltak olyan jól begyakorlott számadók, kiket elhívtak még a közeli falvakba is elletéskor, az akadályok elhárítására.

Amivel az állat-egészségügyek doktorai ekkor még ritkán fordultak elő és állandóan szükségessé vált az egészségügyi beavatkozás. Az állati csontficamokat is helyrerakták, még lónál és tehénfélénél is, itt már segéderővel.

Az állat heréléseket már minden számadónak és pásztornak kellett tudni és gyakorlatilag végezni, ezek már betanították a bojtárokat is a meddőzés műveletére, és ez napjainkig meg is maradt pásztori munkának.

A pásztorok beosztása és helyenkinti elrendezése.

A falusi pásztorok főleg csak kanászok voltak, néhol tehéncsordások, juhászok itt falun csak a 30-as években kezdődtek.

Az uradalmakban lovakat legeltettek állandóan Csomapusztán a gróf Hunyadi pusztáján és a piarista uradalmak Taszár-pusztáján, időszakonként Nagyberki és Rákópusztákon volt legeltetett lófalka.

Az uradalmi fejőstehen tartás csak istállóban tartott fejős csirás tehenészet volt és ilyen az uradalmakban csak a cselédek marhái jártak legelőre.

Az uradalmak csak tinó és ökörcsordákat járatták legelőre és ezek a gulyásszámadók felügyeletére voltak bízva, és ezeket nevezték rédeg meddő csordának.

A birkatartás az uradalmakban általános és fontos volt a gyapju termelés miatt /az ürü tartás./ Ez elkülönült a tenyészjuh tartástól, habár összetartoznak, mégis külön gondot okozott az anya és a bérány-tartás. Nagy súlyt helyeztek kilátásba az ürüknél a gyapju termelés finomságára és tisztaságára és a takarmányt szabadon adták az állatoknak télidőben azért, hogy a szálatakarmány törekje ne hulljon a gyapjura, mert az be is ragad a gyapju közé és a gép is nagynehezen tudja kiválasztani a takarmány aprólékait.

Az uradalmak május végén, június elején nyirták a gyapjas minőségi birkákat és ezt megelőzően usztatták, fűrésztötték őket, hogy mennél tisztább gyapjut adjanak a posztógyáraknak, mert a szennyes gyapjuért sok levonást alkalmaztak és leértékelték másod és harmadrendűvé.

Tél idején a juhok szálatakarmányát kemény, sima hófelületre is szétrakták, hogy innét a birkák könnyen felegyék és szép volt nézni, amikor a birkák a sima fagy tetejéről úgy nyalták fel az apró takarmány törmelékét.

A kanász pásztorok mennyiségben tartották a rekordot, mert min-

den falunak volt községi kanásza és az uradalmak több kanászt tartottak, a legtöbb helyen egy számadó felügyelete alatt. Ezenkívül még a cselédeknek is volt kanásza úgy, hogy egyuttal a cselédek marháinak csordása is volt és ez leginkább úgy volt megszervezve, hogy a kanász látta el a csordásságot vagy egy bojtás kezelésében, vagy a családtagjait vonta be az őrzésbe.

A cselédek pásztorainak a gabona járulékait és a pénzt a cselédek fizették a kihajtott jószág arányában. A haszonföld járulékot az uradalom adta ugyanúgy, mintha az uradalom dolgozója volna, egy fej arányában.

A betegségi gyógykezelésben is úgy részesült és egyéb juttatásokban. Tehát éppen olyan cselédnek számított, mint a többi béres.

A pásztoréletben a fő szerepet a kanász vitte, többféle szempontból: 1./ mert a kihajtás is egész évben folytatólagosan tartott és a pásztori faragó művészetre is ezeknek volt a legnagyobb lehetősége, 2./ mert a jó terelő kutya mellett nem kellett neki sokat járkálni és mozogni mint a juhásznak, vagy különösen a gulyásnak, mert ezek az állatok igen mozgékonyak voltak és szétszéledtek a juhok is.

A kanászok munkabeosztása éppen olyan, hogy sok a felügyeletnélküli szabadideje, nyáron korán kihajt és 10 órától délután 4-5 óráig delelőn pihen, lehetőleg árnyékos helyen, ahol mocsár is van, hogy az állatok a perzselő melegben fürödhessenek és az ilyen helyen az állatok nyugodtan elpihennek, mert különösen tarló járatáskor nem éheznek olyan gyorsan. Estefelé kihajtanak egész sötétig és hajnalban szintén kihajtottak.

A kinttanyázó pusztai pásztor élete is ilyenképpen folyt. A kinttanyázó pásztorokodásban is a kanászok vitték a főszerepet, mert gulyás csorda és juhász falka kevesebb volt hetellőre kinttanyáztatva.

A kanászok téli legeltetése is éppen csak járatás féle kihajtás volt, mert 10 óra után hajtott ki, és két órakor hajtott be.

A pásztorfaragásra jutott bőven ideje, jóra és kilengésre is, mert a zsványkodó pásztorok tulnyomó részben ezekből kerültek ki, érthető is, mert állandóan kint voltak, bizonyos időre elléphettek a falkák mellől, és addig vártak a disznók, amíg visszaérkezett az őrzője.

A kanászélet igen sokoldalú, nyugtalan, zaklatott volt, habár a kanász függő viszonyban volt és mégis történtek kilengések, amelyeket az adott körülmények is előidézték.

A pásztorok 10-15-öd része bűnös, szabálysértő életet folytatott, azért is, mert a kóbor cigányokkal is kapcsolatuk volt és a rabló csavargó bandákkal, - amelyet kényszerűségből is fent kellett tartani, mert el is várták tőlük azt, hogy őszinte irányítójuk legyen és pontosan közöljék a rablási utbaigazításukat, enélkül életveszélyben voltak mert elszánt síhederekkel álltak szembe.

Sokszor a kinttanyázó pásztor otthagya a tanyát és velük ment irányítani, habár a rablásban nem vett részt a pásztor mégis jelen volt és a közelben irányított és valamicskét cseppentettek a koncból.

Ezt a szerepet legtöbbször a bojtárok végezték a számadó utasítására, mert a bojtár bármennyire jámbor egyén volt, de a zsványkodást mégis kellett folytatni és e miatt egyes pásztorok igen eldurvultak, mert hiszen bojtár korukban már megkezdték a rosszalkodást és általánossá vált az is, hogy sok számadó embertelen volt a bojtárokkal szemben és az ilyen sanyargatottból lett aztán a sanyargató számadó.

En szemtanuja voltam 1903-ban, amikor Végh István cselédkanász bottal verte a bojtárját. Az történt ugyanis, hogy Goda Jancsi kissé gyenge cselédcsordás bojtár felmondott és el akart menni a számadótól, akinek a cseléd-marhákat is kellett őriztetni. A kis megtakarított pénzét sem akarta visszaadni neki és felsőbb parancsra át kellett adni. A nevezett bojtár máshová nem birt elhelyezkedni és vissza jött Végh kanászhoz, ez vissza is fogadta és a pénzt követelte, hogy adja át megőrzésre továbbra is. Goda Jancsi bojtár nem tudta a pénzt átadni, mert egy dombóvári rokonának adta át megőrzésre. A kapzsi ember ezen úgy felháborodott, hogy bottal támadt a bojtárra, ez meg futott az erdő felé vezető úton és kb. fél km.-re elérte és úgy verte a bojtárt, ahogy bírta. Az ordító bojtárt vissza terelte és továbbra tette a foglalkozását, mintha semmi sem történt volna. Sok esetben szenvedtek a bojtárok a brutális számadóktól.

Meg kell jegyezni azt, hogy a durva pásztorok nem is voltak népművészek, mert az ilyen nyugtalan durva embereknek nem is volt türelme farigcsálni vagy bármilyen kézügyességekkel, vagy zenével bibelődni. A többiek vitték a pásztori kulturát, ki-ki képességei szerint.

A pásztorművészet általában.

A pásztori faragáshoz elengedhetetlen volt a megfelelő faragó szerszám és egyéb fa- szétapritó eszközök: fűrész, fejsze, balta, topor, kapioska és egyéb vágó balta, még a rönköt vágó keresztfűrész, és a faragó kések éles, tompa véső, hegyes, igyenes, görbe és gömbölyű, és különböző alakú sütőgető vasak is.

A faragó kések neve: "Bizsók" kések. Ezek a szerszámok kemény vasból voltak, hogy finom tartós élei legyenek.

A faanyagot a megmunkáláshoz, lehetőleg puhafát használtak, fűzfa, hárs, nyárfa, kevés részben fenyőt is, de ez a péterszeg miatt fennakadást idézett elő.

A keményfák közül a kőris, juhar és a jávor ihar fát használták, ez utóbbit hangszer készítésre, furulya, citera és tambura készítésre. A finom, tartós, szép munkához a tölgyfát használták.

Az akác fát ritkán vették anyagul, mert idők folytán megrepedt és igen nehéz volt kimunkálni, ugyanúgy a szilfát is.

A fa-faragást általában a kanászok végezték, meg a gulyások és a csordások, és a juhászok is a már előbb említett darabokat faragták a fából. Igen szépen diszítették, virágokat, emberi és állati alakokat faragtak rá, gyermekjátékokat, sőtartókat és egyéb tárgyakat, amelyeket, ha lehetne jó volna illusztrálni.

1186

A köztisztasági viszonyok a Kaposmentén, és
hiedelmek ezekkel kapcsolatban.

A férgek igen elszaporodtak a régi zsuppos házakban. Ma sokkal kedvezőbb a helyzet.

A bolha, tetű, rüh, poloska, légy, svábbogár, csótány, kullancs, rágcsálók kigyó, szunyog, stb. A tetű és a rüh, akien elszaporodott, -legtöbbször tehetetlen kolduson- ebbe pusztult bele. Az ilyenre azt mondták régen, hogy ezt elátkozták vagy az anyaméhben, vagy kiskorától fogva napjaikig. Megpróbálták már régen azt, hogy elolvasni, ráolvasni, ráolvasással elküldeni.

Az emberekben, vagy gyermekekben élőszködő bélgilisztákban is a hiedelem szerint valamilyen rossz szellem lakozik. Erre ugyan rájöttek az emberek, hogy a fokhagyma jó elhajtó szer és ezt alkalmazták is. Azonban az ilyen hatékony kezeléskor a babonás eljárások is együtt vannak alkalmazva, valahogy úgy értelmezték, hogy a kettő együttvéve jó és biztos. Ugyanúgy a rovarférgék irtása közben is alkalmazták a babonás ráolvasásokat, hogy így biztosabb a siker.

A házi csótányok és poloskák babonás szertartása pl. nagypénteken reggel nem szabad tüzet rakni, csak mise után, vagy ha valakinél láttott füstölő kéményt, akkor tudni vélte, hogy nála már nem szaporodnak el az ilyen rovar férgek.

A házi rovarférgék ráolvasása, elküldése így történt: pl. hold fogyta idején este alkonyat után, a ház legidősebb asszonya kimegy a szabadba és elkezd a ráolvasást. pl. egy csótány, vagy poloska, két csótány, három, egész 9-ig, a 9-től visszafelé egyig. Háromszor ismételve. A másféle férgek elküldése is így történik. Volt olyan is, aki az egy kezdés olvasásánál mindig az elolvasott féregből egy döglöttet eldob nyugat felé.

A legyekről azt állították, hogy éppen olyan természet adta rovarok, amelyek a nyár jövevényei, mint a gólyák és a fecskék, és éppen úgy hozzá tartozik az emberiség életéhez, mint az érkező madarak. Régen rájöttek arra, hogy ezeket is irtani kell és a vásárban vettek üvegből erre készült bogárfogó eszközt, cukrot tettek alá és a benne lévő peremmel elzárt peremrészben biztortály volt és ebbe fulladtak bele a legyek. Napok múltán amikor kiöntötték a sok vizbefult legyet ezt este alkonyat után nyugat felé fordulva öntötték ki. Tehát a babonás szertartást itt is alkalmazták.

A pókokat babonás tiszteletben tartották, mint hasznos légyirtó állatot. Az eresz alatt lévő nagy keresztspókot figyelték nyáron, mint időjóst. Pl. ha kijön az eresz alól, akkor eső lesz. A legyek nyugtalanok és mérgeesen csipnek, akkor záporosó lesz.

Az egér, patkán rágcsálók irtását a kutyaakra és a macskákra bízták. Karácsony napján és ujév napján nyers húst kapnak, ezt reggel adják oda a macskának, kutyanak, hogy sok egeret és patkányt elpusztítsanak.

A tyuktetőt úgy küldik el: pl. a ház legidősebb nőtagja, alkonyat után Luca napján kimegy a baromfiól ajtaja elé és ráolvasással elküldi a tyuktetveket és háromszor ismételve mondja: egy tetű, két tetű, három és így tovább 9-ig és innét visszafelé mindig ismétli 9-tetű, 8-tetű - egyig. Ezzel a tyuktetvek elmennek más tyukólakba, ahol így szintén elsokasodnak. Természetes az ólat ki kell gondosan takarítani, mert enélkül nem érvényes a ráolvasó elküldés.

Régen a század elején hallottam, hogy Zselicben ha valaki Szentgyörgynap előtti legyet fogott, ezt ketté kellett harapni, hogy a következő év legyei megjelenését megérje egészségben. Volt olyan egyén is, aki késsel vágta ketté a korai legyet. Kis Jónás Jánostól Simonfán hallottam ezt.

A sparherd alatt levő falazott szegletüregben levő svábbogarak cirpelő zenéjére jóslatokat mondtak, pl. ha este vagy reggel, vagy a napnak más idején szólaltak meg, hát ebből halált, egészséget, szerencsét jósltak.

Ha kedves vendég ételébe véletlenül légy hullott, erre is valamilyen következtetést mondtak, mert evés közben ez kellemetlen érzést váltott ki, úgy a vendég mint a vendéglátó közt.

Az 1867 évfolyami Vasárnapi Ujság című időszakos lap egyik számában olvastam, hogy Zselickisfalud községben egy asszony a 8 éves kis elrühesedett leányát forró kemencébe dugta, hogy a rühek elpusztuljanak. Természetes, hogy a kislány halt meg.

A kigyó és az ember.

A század elején gyakran megtörtént, hogy a tömésfalú házak tövénél kigyócsalád fészkelte be.

A babonás hiedelem szerint ez nagy szerencsétlenséget hoz a családra. Volt olyan eset, hogy kutya hiányában ezek a rézkigyók igen elszaporodtak és nagyra nőttek. pl. Dombóváron a szélső utca /alsó/ belső ház külső falába fészkeltek és ezek a patkányokat, egeret, békákat mind kiirtották és ezután rákaptak az apróbb baromfiakra, kiskacsákra, csirkékre és a zsibákra, amikor rátaláltak a lyukra, amely a ház falában volt. Amint kibontották ott a falat, egy nagy üreg volt és vagy 30 darab rézkigyó élt évekig. Ilyen eset máshol is volt és ezt nagy szerencsétlenségnek tartották a babonások, azért mert ezek a férgek állandó kopogású hangot idéztek elő, a falban. Természetes télen nem.

A kigyóval kapcsolatban régen olyan mese is keringett, hogy voltak olyan egyének, hogy tátott szájjal alszanak, és ha a szabadban árnyas helyen alszik az ilyen, akkor a nyitott száján bemászik a kigyó és ez pedig ördög is egyben, mert az ördög a kigyóban is megbújik. Egy tátott szájjal alvó ember nyáron hűvös bekros helyen pihent és elaludt, a szájába bemászott a kigyó és az illető akkor ébredt föl, amikor már félig bemászott a gyomorába és próbálta visszahuzni, de már nem bírta, hát bement a gyomorba. Hazament és ott-hon forralt tejet tettek elé és három cseppet itattak vele és a forralt tej gőzét kellett belélegzeni és a javasasszony mondókát mondott a kigyónak, hogy jöjjön ki. /Javasasszonyt hívtak és az hívta ki a betolakodót./

Kégyó kégyó gyere ki
Jobb helyed lesz ideki!
Forralt tej vár ideki.

Ha nem jössz ki, szentelt tömjént füstölök neked
Avval pusztitalak el téged.
Megemészt téged a gyomor
Vékony fosásban látod a napot.
Olyan vékony fosás, mint a kétszer hasított selyem-
szál.

Kégyó, kégyó gyere ki.

Csodák-csodája kijött. A század elején hallottam az esti mesében és minden jelenlevő biztosra vette, hogy igaz volt.

A szunyogokról is hallottam Batén, Csomán érdekeset.

A lakásba ősszel bejövő szunyog hónapokig is sőt tavaszig is elél és éjjel az alvókra száll és szívja a vérüket. Az ilyen szunyogra azt mondták, hogy egy kedves halottjuk, pl. édesanya, apa vagy testvér, vagy nagyszülő lelke. Ha ébren is van a véradó, hát nem szabad az ilyen szunyogot bántani, mert a szegény kedves halott lelke jár ott.

Láthatjuk azt, hogy a házi férgek is mennyire kapcsolódtak az emberek hiszékenységebe.

Gelencsér Sándor
máv.nyugdíjas

Nagyberki, 1968 március 30.

1186

Színhagyományok a 48-as szabadságharcból.

Adatközlők: Horváth Pipás Józsefné Büssü 1907-ben
és apám: Gelencsér György 1910-ben mondta.

Horváthné: Kb. 10 éves kislány voltam a szabadságharc idején, nyár volt és estefelé három lovas-huszar jött a faluba Büssübe, és utána dobszóval hirdették, hogy holnap délelőtt katonaság vonul át a falun, illetve érkezik a faluba és rövid itt-tartózkodás után el is távoznak innét Fehérvár felé. Senkinek szembeszállni vagy ellenséges magatartást tanusítani nem szabad.

Az utcai kerítésre mindenki tegyen kenyeret, szalonnát, sonkát, amelyet a katonaságot követő kocsisok össze szednek. Az utcán egyébként senki ne tartózkodjon, mert az életbiztonsága nem lesz garantálva.

A várt katonai alakulatok meg is érkeztek és csendben át is vonultak a falun és senkit nem bántottak, az utcai kerítésre kiaggatott kenyeret, szalonnát, sonkát, volt olyan aki tojást is rakott ki; ezeket összeszedték és magukkal vitték.

Székesfehérvár felé mentek, az adatközlő azt is mondta, hogy az éjszakát Szentbalázson töltötték és innét indultak kora hajnalban Büssü felé. Az átvonuló utvonalon három lovas előrs ment és ezek készítették el az átvonulás programját.

Apámtól hallottam, Gelencsér Györgytől 1910 táján.

A szabadságharc alatt átvonuló katonai alakulat /kisebb alakulat volt/ amely Szentbalázs, Szakcs, Dégh községekben töltötték egy-egy éjszakát, valószínű a Jelasics tábornok erősítő csapata volt.

A lakosságot sehol nem bántották, a lakosságtól a fent említett élelmiszereket vették, és a vágó állatokat parancsra, marhákat, juhokat és sertéseket az uradalmaktól vették át.

A fent nevezett katonai alakulatok visszafelé ezen az utvonalon nem jöttek.

A szabadságharc tárgyi emlékem, egy 5 forintos Kossuth bankjegy és egy Kossuth katona levele, amelyet a szabadságharcról írt.

Nagyberki 1967 december 11.

Gelencsér Sándor
MÁV. nyugdíjas.

A 48-as szabadságharcos honvéd levele.

Pecsétviasszal lezárt levél, az első posta igazgatás 5 krajcáros bélyegével szépen pecsételve Mohács.

Fent ~~ist~~ aláhuzva. Barama megye Mohácsról.

cím: Tekintetes Városi Tanács
uraknak tiszteletel

Keszthely /Keszthely érkezési bélyegző/

Tekintetes keszthelyi Városi Tanács

En gedelmet kérek levelem alkalmatlanságáé, hogy bátor voltam a tekintetes urakat a val a kérésemel fárasztani, hogy én nevezet szerint Gáspár István 1848 évben ősz havában a városban honvédnek beállottam nevem a jegyzőkönyvben beiktatva let. A sok üdők lefolyta után mint vándor lakatos legény Mohácsra leszámaztam, most mint szegény családos atya keservesen tengetem családomat, mint lakatos mester, most mi után, a honvédek, vagy is honvédekrül gondoskodva lesz, magam is valami masinákhoz, mint lakatos mester befutni szeretnék, engem it nem ösmernek el honvédek, hanem ot ösmer Kugler Ferdinád mer örmes terem volt Inkei Kazmir a 47-ik zászlóaljnál, kapitányom volt Hertelendi Kálmány urak.

Azért alázatosan kérem a Tekintetes Városi urakat hogyha beálot honvéd ségem rül, mely ot beirva vagyon, bizonyitványomat, hogy én valóban honvéd voltam bizonyitványt adni méltóztatnának.

Ki előreis köszönetes hálával vagyok a Tekintetes Város urak nak alázatos szolgájok

Mohács július 8.-án 867.

Gáspár Istvány
lakatos mester

/:Budapesten vettem 1949-ben
bélyegkereskedésben./
Gelencsér Sándor

1186

A török hódoltság szájhagyományai Kaposmentén.

A század elején az 1914-es háborúig rettegve beszélt a falu és a puszták népe a török veszedelemről és még úgy nyilatkoztak róla az esti, vagy nappali társas összejöveteleken, hogy ez a veszély még teljesen nem múlt el, amint mondták, ezen veszély még visszatér.

Azt latolgatták, hogy ha jön be a veszélyes török armádia, az édesanya a szárnya alá gyűjti a féltett gyermekeit és úgy várja a halált vagy a kegyelmet.

A legegyszerűbb pórnép között ez leginkább 1906-ban lángolt fel, amikor Rákóczi Ferenc fejedelem hamvait hazahozták és mondták, hogy most már semmi akadály a törökök betörésének, mert eddig Rákóczi megvédte, még a hamvaival is a hazát és most már újból kezdődik a török dúlás.

A török dúlás szájhagyományáról a régi öreg pásztorok legtöbbet tudtak mondani.

Karsai János szül. 1806-ban gulyásszámadó

Pap Ferenc " 1854-ben kanászs számadó

Göllei uradalom pásztorai voltak ezek az értelmes számadók. A nevezettek azt állították, hogy a török megszállók a magyar hivatalos vezetőket félretolták, vagy legyilkolták és a hivatalos kormányzást ők saját körükből kinevezettekkel intézték. Az itteni magyar néppel először is a pásztorokkal vették fel a gazdasági és kulturális kapcsolatot elsősorban a csikósokkal mint lólegeltetőkkel, azután a csordás gulyásokkal és a juhászokkal. A kanászokkal legutoljára mert a sertéshustól idegenkedtek, azért is a sertések közt legelésző kecskéket kiválogatták.

A sertéshust csak tartósított állapotban fogyasztották, először sózott és füstölt állapotban, később amikor rájöttek, hogy a sertéshus frissen a legjobb, azután már igen megbecsült emberek lettek a kanászok. A pásztorokat a török hatóság betanította az ékirásra, amelyet rovásírásnak neveztek. Tehát azt állítják, hogy a rovásírást ezek hozták be, és mivel papirgyártás nem volt hát kötelezték a számadó pásztorokat, hogy bot vagy egyéb faanyagra faragva számoljanak el a felettes basáknak, így tehát a pásztoroknak kötelező volt a rovásírás, amelyet a törökök kivonulásáig hivatalosszerűen alkalmaztak. A fafaragás így általánossá vált a pásztorok közt a törökök kiűzéséig és ezután teljesen megszűnt ennek a hivatalos jellege, mert ettől kezdve már a latin írás lett hivatalosan bevezetve. A pásztorok ezt még sokáig művelték, mint szórakoztató amatőrködést, mint magánjellegű kedvtelést.

A pásztorok egymásközt és kismértékben a földműves parasztokkal is folytatták mint különálló kultur kapcsolatot. A nemesek, uraságok ezzel szemben, a hivatalos latin írásokat használták papírra.

Kultur szempontból igen káros, hogy az akkori kormányzat ezen témát elhanyagolta és nem mentette át a mai kor részére a sokat mondó krónikát.

Ezen szájhagyományokat semmi mással nem tudom alátámasztani, mint ahogy a rovásírás egyezik az arab-török írásokkal, tehát csak ez az egyetlen bizonyítékom van erre.

Tehát a pásztorok művelték még a multszázad II-ik felében is és a pásztori faragóművészet innen indult ki és maradt firul-fira. Azt sem tudom, hogy pl. 1510-ben milyen volt a pásztori faragó művészet,

vagyis a pásztor élet maga is. Nem akarok ellentmondásokba, vagy vitába keveredni a legfelsőbb tudomány művelőivel, azonban valahogyan szeretném tudni azt, hogy ezen szájhagyományból mi fedi a valóságot.

Folyó év júliusban már egy dolgozatot irtam a rovásírásról és ezeket az adatokat kihagytam, mert sem dokumentálni, sem pedig valamivel bizonyítani nem bírom.

Inkább legyen ez kérdőpontnak, mint biztos történelmi adatnak számító valami.

Gelencsér Sándor
népr.kutató

Nagyberki, 1967 szeptember 12.